

KUINKA TOIMIJUUS RAKENTUU HAASTATELUVUOROVAIKUTUKSESSA? KIELELLISESTI EPÄSYMMETRISET KESKUSTELUT MONIÄÄNISINÄ KUVAUKSINA

Kaarina Hippi, Oulun yliopisto & Helsingin yliopisto

Artikkeli tarkastelee kuvauksia osallistumisesta kielellisesti epäsymmetriseen suomenkieliseen keskusteluun. Näitä tilanteita kuvaa neljä eri tavalla suomea hallitsevaa henkilöä kielielämäkerrallisissa haastatteluissa, joista on videotallenne. Haastatellut kuvaavat kielellisiä kohtaamisiaan paremmin tai heikommin suomea osaavan keskustelukumppanin kanssa. Artikkelin käsittelee sitä, kuinka kuvauksia esitetään multimodaalisesti ja moniäänisesti ja kuinka ne rakentavat haastateltujen toimijuutta. Tutkimus valottaa myös sitä, kuinka toimintaa arvioidaan.

Avainsanat: haastattelu, moniäänisyys, suomi toisena kielenä, toimijuus, vuorovaikutus

1 JOHDANTO

Artikkelissa tarkasteltavana on se, kuinka neljä eri tavoin suomea hallitsevaa henkilöä kuvaa omassa arjessaan eteen tulleita kielellisesti epäsymmetrisiä tilanteita, joissa puhekumppanien erilainen suomen kielen taito on vaikuttanut keskustelun kulkuun ja ymmärryksen rakentamiseen. Aineisto on haastatteluista, joihin osallistuneilta on kysytty heidän kielenkäyttövalinnoistaan ja kielikäsitteistään (ks. Hippi, Lappalainen & Nuolijärvi, 2020).

Aineistossa risteävät haastatteluhetken ja siinä kuvatun tilanteen kielenkäyttö (ks. De Fina & Georgakopoulou, 2012). Kielenkäyt-

tö saa haastattelutilanteessa uusia kerroksia: jos kuvattu kielellisesti epäsymmetrinen kokemus on ollut esimerkiksi hankala, sillä voi olla haastattelutilanteessa viihdearvoa, kun sitä tarkastellaan etäämpää ja haastateltu asettuu arvioimaan kerrontahetken toimintaansa (vrt. Kalliokoski, 2019, s. 249–250). Haastatteluissa kuvataan aiempia suomenkielisiä tilanteita: mitä itse tai toinen osapuoli on sanonut ja ajatellut? Kuvauksissa kehollisilla keinoilla on erilaisia tehtäviä, joten hyödynnän analyysissä multimodaalisen keskusteluanalyysin välineitä (Harjunpää, Mondada & Svinhufvud, 2019). Haastattelu

tarjoaa mahdollisuuden päästä kiinni puhujien kokemuksiin kielenkäyttötilanteista, jotka ovat jääneet muistiin ja joita pidetään kertomisen arvoisina.

Aiempien tutkimusten perusteella erityisesti suullinen vuorovaikutus natiivipuhujien kanssa aiheuttaa ahdistusta ja voi rajoittaa vuorovaikutusta (ks. Scotson, 2020, s. 82). Tällöin ongelmallisena voidaan kokea esimerkiksi kielitaidon ero ja kielitaitoon liittyvät ihanteet. Kielellisesti epäsymmetrisissä keskusteluissa kuitenkin myös ns. natiivin rooli on erilainen: molemmat osapuolet voivat kokea epävarmuutta vuorovaikutuksesta (ks. Kalin, 1995; Suni, 2008, s. 54). Tässä artikkelissa natiivipuhuja-käsite¹ tulee esiin kategoriana, johon viitataan haastattelussa ja jonka puhujat tunnistavat. Haastattelussa kysyttiin puheen muuttamisesta ei-äidinkielen kanssa². Paremmiin suomea osaava voi kokea tarvetta yksinkertaistaa puhettaan ymmärrettävyyden parantamiseksi (ks. Lehtonen, 2015, s. 229), ja suomea vähemmän osaava ei-äidinkielen puolestaan tyypillisesti esittää korjausaloitteita (Lilja, 2010). Identifioitumisella ei-natiiviksi ja natiiviksi on havaittu olevan merkitystä keskustelun jäsentymiselle esimerkiksi siten, että vain natiivit korjaavat puhekumppania kielellisesti ja ei-natiivit hakevat kieliopillisia muotoja; kuitenkin pyrkimys ymmärtämisen osoittamiseen on

natiivien ja ei-natiivien välisissä keskusteluissa vahvaa (Kurahila, 2006). Ei-syntyperäisten suomenkielisessä keskustelussa on tutkittu myös esimerkiksi toistoja ja muokkauksia (Sunni, 2008). Käsillä olevassa tutkimuksessa puheen mukauttaminen ja esimerkiksi korjaukset ovat huomionkohteena ennen kaikkea puheenaiheena: kuvatuissa tilanteissa olen-naista on, että keskustelijoilla on ollut erilaiset suomen kielen taidot ja ymmärrykseen pääseminen on vaatinut puhettavan muuttamista tai neuvottelua. Huomionkohteena on se, mitä haastatteluvuorovaikutuksessa tapahtuu eli millaisia moniäänisiä kuvauksia haastatellut tuottavat kokemuksistaan. Kuvaukset kielellisesti epäsymmetrisistä tilanteista rakentuvat erilaisin resurssein ja näitä tilanteita esittämällä.

Valotan kokemuksia epäsymmetriseen keskusteluun osallistumisesta kahdelta puolelta. Tarkastelussa on ensiksi se, kuinka kuvatussa tilanteessa paremmiin osaavan asemassa olleet kuvaavat mukauttaneensa puhettaan heikommin osaavien kanssa, ja toiseksi se, kuinka josakin tilanteessa vähemmän suomea osanneet puhuvat siitä, kuinka he ovat onnistuneet keskustelemaan suomeksi kielellisistä ongelmista huolimatta. Mukana olevien suomen kielen taito on erilainen, ja yhdellä heistä suomi on vahvin kieli. Jokaisella haastatellulla voi luonnollisesti olla kokemuksia myös vastakkaisista tilanteista (esimerkiksi suomenkielisellä on kokemuksia englanniksi keskustelusta vähäisemmin resurssein). Rajoitan tarkastelun kuitenkin kyseisissä katkelmissa kuvattuihin kertomuksiin, jotka osoittautuvat myös osamisen kannalta monitasoisiksi.

1 Natiivipuhujan käsitettä arkielämän kielellisen moninaisuuden kuvaajana on kyseenalaistanut esim. Rampton (1990). Ideologisesti puhujat usein kuitenkin orientoituvat natiiviuteen ihanteena, ja sillä on vaikutusta heidän toimintaansa ja ajatteluunsa (ks. Doerr, 2009; Ruuska, 2020, s. 93).

2 Kysymysrunnossa olivat mm. seuraavat kysymykset: Oletko kiinnittänyt huomiota ei-äidinkielisten suomeen? Puhutko eri tavalla ulkomaalaiselle? Haastattelijat saivat itse muotoilla kysymyksiä, eivätkä kaikki kysyneet juuri näitä kysymyksiä, vaan saattoivat kysyä yleisesti puhettavan muuttamisesta.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- Miten haastatellut rakentavat toimijuuttaan kielellisesti epäsymmetrisissä kohtaamisissa multimodaalisesti ja moniäänisesti?
- Miten kuvattuja tilanteita arvioidaan, ja kuinka kertojat asemoituvat haastattelutilanteessa?

Artikkeli rakentuu siten, että seuraavaksi käyn läpi tutkimustustaa (luku 2), ja sen jälkeen esittelen aineiston ja lähestymistavan (luku 3). Analyysiosiossa tarkastelussa ovat kuvaukset ensinnäkin silloin, kun joku on ollut osaavamman kielenkäyttäjän asemassa (luku 4), ja toiseksi silloin, kun kuvataan keskustelua paremmin suomea osanneen kanssa (luku 5). Lopuksi pohdin tuloksia ja esitan johtopäätökset (luku 6).

2 KIELENKÄYTTÄJÄN TOIMIJUUS MONIÄÄNISINÄ KUVAUKSINA

Kielenkäyttäjien toimijuutta ja osallisuutta on viime vuosina tarkasteltu erityisesti kielenoppijoiden osalta: tutkimus on nostanut esiin sitä, kuinka yksilöt sosiaalistuvat kieliyhteisöön (Intke-Hernandez, 2020; Kallio-koski, 2019; van Lier, 2007; Scotson, 2020). Tunteet ja käsitykset itsestä voivat vaikuttaa oppijan toimijuuden toteuttamiseen käytännössä (Mercer, 2012; Scotson, 2019). Scotsonin (2018) tutkimuksessa osallistujat kuvasivat toimijuuden tunnettaan nykyhetkessä, ja yli puolet heistä ilmaisi negatiivisia tunteita, joihin vaikuttivat sanaston suppeus, rakenteiden vaikeus ja virheiden tekemisen pelko (mas. 220). Esimerkiksi Laakso (2015) on tarkastellut alkuvaiheen S2-oppijoiden käsityksiä puheen ymmärtämisen vaikeuksista ja kuvaa tärkeimmiksi oppijoiden mainitsemiksi syiksi niihin puhenopeuden, puhekielen ja

uudet sekä oudot sanat. Myös kielenoppijoiden kanssa vuorovaikutuksessa olevien toimijuus on merkittävää, eli esimerkiksi se, kuinka he kulloinkin haluavat osallistua keskusteluun ja pystyvät mukauttamaan puhettaan sopivaksi (ks. Lehtonen, 2015, s. 224–230; Scotson, 2020, s. 83). Tässä tutkimuksessa toimijuus on erityisesti puheenaiheena, kun käsitellään epäsymmetrisiä tilanteita. Tilanteissa heikommin kieltä osaavan toimijuus laajenee (ks. Intke-Hernandez, 2020, s. 75). Myös paremmin suomea osaavalle tällainen kielenkäyttötilanne voi olla vaativa, samalla kun hän omalla toiminnallaan edistää toisen suomenkielistä toimijuutta, joten molempien kokemus on tärkeä ottaa huomioon. Puhun kielenkäyttäjistä, joilla on erilaiset kielelliset resurssit ja joista toinen on osaavamman asemassa.

Haastattelun avulla saadaan tietoa erilaisista sisällöllisistä teemoista, mutta tällaisesta aineistosta voi tutkia myös esimerkiksi osapuolten roolien rakentumista vuorovaikutuksessa (Ruusuvoori & Tiittula, 2017). Myös kehollisen ilmaisun merkittävyys näkyy haastatteluissa (ks. Harjunpää, Niemi & Sorjonen, 2020). Haastattelutilanteen rajoitteet ja erityispiirteet on otettava huomioon. Haastateltava voi haluta esittää asenteensa todellisuutta positiivisemmalla valolla, tai hän ei tavoita kysyttyä asiaa esimerkiksi kieltäidön vuoksi. Haastattelija vaikuttaa siihen, millaisia merkityksiä ja ilmauksia haastateltu tuottaa (Ruusuvoori & Tiittula, 2017). Tämän vuoksi haastatteluvuorovaikutuksen yksityiskohtainen tarkastelu on valaisevaa (Liebscher & Dailey-O’Cain, 2011). Tässä tutkimuksessa haastattelun sisältöä analysoidaan vuorovaikutuksen tasolla.

Haastattelutilanteessa on tyypillistä refe-

roida muita tai itseään ja tuoda näin aiempia ääniä uuteen kontekstiin. Keskustelijat osoittavat asennoitumistaan multimodaalisten esitysten avulla, ja näihin esityksiin kuuluvat esimerkiksi suorat lainaukset ja eleet (Niemi M., 2010). Kun puhujat lainaavat toisten sanoja tai omiaan, he tyypillisesti merkitsevät ne suoraksi esitykseksi (*reported speech*, Klewitz & Couper-Kuhlen, 1999, s. 459). Puhuja voi käyttää erilaisia keinoja, kuten prosodiaa, merkitsemään referointia, vaikka ei käyttäisikään johtolausetta (Kalliokoski, 2005). Tällaiset lainaukset esittävät valikoitusti sanotun sisältöä ja esitystapaa (Clark & Gerrig, 1990). Esittämällä puhuja näyttää, miltä jokin asia on näyttänyt tai kuulostanut; kielen osaaminen ei ole siinä keskeistä (*depicting*, ks. Clark, 2016). Niinpä esittäminen voi olla tärkeä keino, jos puhujalta puuttuu kielitaitoa tai asiaan liittyviä käsitteitä. Esittäminen ja kuvaaminen limittyvät kerronnassa (ma.). Esimerkiksi Golato (2012) on osoittanut, kuinka saksan *oh* osoittaa puhujan emotionaalista asennoitumista; emotiota ei kuvailla, vaan se esitetään ikään kuin koettuna. Suorat lainaukset voivat toimia esimerkiksi keinona ilmaista sosiaalista identiteettiä ja asiantuntijuutta (Berger & Pekarek-Doehler, 2015). Lilja ja Piirainen-Marsh (2018) ovat tutkineet, kuinka toisen kielen oppijat käsittelevät tallentamiaan vuorovaikutustilanteita osana kielenoppimista. Tilanteita kuvataan ja esitetään uudelleen sekä verbaalisesti että multimodaalisesti; omiin kokemuksiin perustuvat aktiviteetit vahvistavat myös oppijoiden toimijuutta (mas. 619–618). Käsillä olevassa tutkimuksessa puhujat käyttävät lainauksia rakentamassa kuvaa omasta toimijuudestaan kielenkäyttäjänä. Suorat esitykset lisäävät vakuuttavuutta kerrontaan; ne korostavat evi-

dentiaalista autenttisuutta, jolloin esimerkiksi haastateltu ei pelkästään myötäile haastattelijaa (Miller, 2014, s. 99–100).

Erilaisten kehollisten resurssien merkitys vuorovaikutuksen kululle on havaittu keskustelunalyysissa jo kauan sitten, vaikka multimodaalisuus on noussut vahvemmin esiin viime vuosina. Eleiden on todettu helpottavan ymmärrystä (Goldin-Meadow & Alibali, 2013), mikä on tämän tutkimuksen kannalta olennaista. Tietyt eleet ovat helposti toistettavissa ja lainattavissa, mutta ne voivat olla hyvin kulttuurisidonnaisia ja niiden toimintakonteksti on otettava huomioon (*quotable gestures*, Kendon, 1992; ks. Seyfeddinipur & Gullberg, 2014, s. 4–6). Eleet toisen kielen oppimisessa ovat olleet tutkimuksen kohteena vasta myöhemmin (Gullberg, 2010). Kuvailevan eleen vuoron keskellä tai lopussa on osoitettu edistävän jaettava ymmärrystä; vastaanottaja orientoituu ymmärtämisen osoittamiseen pyrkien aloittamaan seuraavan toiminnon ilman viivettä (Lilja & Piirainen-Marsh, 2019). Myös kasvojen ilmeet voivat osoittaa relevanteiksi vuorovaikutuksen kannalta, mutta toimintaa on mielekästä tarkastella kokonaisvaltaisesti (Kendon, 2004, s. 161).

3 AINEISTO JA METODI

Tutkimuksen aineisto on Sata suomalaista kielellistä elämäkertaa -hankkeesta (Hippi ym., 2020), jossa eritaustaisia Suomessa asuvia henkilöitä haastateltiin noin tunnin mittaisessa haastattelussa heidän elämänvaiheistaan ja niihin liittyvistä kielistä ja kielikäsitteistä. Aluksi tarkastelin 17:ää haastattelua ja etsin kohtia, joissa puhuttiin suomeksi käydyistä kielellisesti epäsymmetrisistä keskusteluista. Tällaiset kohdat käsittelevät omasta puheta-

vasta saatuja kommentteja ja tilanteita, joissa on ollut vaikea ymmärtää toista. Lisäksi tarkastelussa olivat kuvaukset kohtaamisista suomea vähemmän osaavan kanssa. Suurimmalla osalla oli ensikielenään jokin toinen kieli kuin suomi. Kielitaidolla oli luonnollisesti merkitystä, sillä suomea vähiten osaavat kuvasivat käytännön kommunikoinnin vaikeuksien voittamista, kun taas sujuvimmat monikulttuuriset kuvasivat hienosyisempiä asenteita ja saamia kommentteja sekä sitä, kuinka puolestaan itse toimivat vähemmän suomea osaavien kanssa.

Tässä artikkelissa keskityn siihen, kun puheena on selvä epäsymmetria. Huomionkohteena ovat kuvaukset, joissa käsitellään keskustelua suomea vähemmän osaavan kanssa tai sitä, miten puolestaan vähemmän suomea osaava haastateltu on arkielämässään selviytynyt suomenkielisistä tilanteista, kun kielitaito on noussut relevantiksi. Pidempiä jaksoja tällaisista oli vähemmän, koska suu-

rin osa oli sujuvammin puhuvia eivätkä kaikki käsitelleet kohtaamisiaan vähemmän osaavien kanssa. Esimerkiksi yksi suomenkielinen kuvasi vain satunnaisesti törmänneensä erikielisiin, joiden kanssa ei ole löytänyt yhteistä kieltä.

Valitsin tarkempaan tarkasteluun neljä haastateltua, joista kaksi kuvaa itseään keskustelemassa heikommin suomea osaavan kanssa, kaksi puolestaan kuvaa tilanteita, joissa on keskustellut suomeksi tätä kieltä paremmin osaavan kanssa. Näistä haastatteluista on käytettävissä videotallenne. Haastatellut on kuvattu seuraavassa taulukossa.³ Haastattelut on tehty vuosina 2017 ja 2018. Haastattelijat ovat nuoria naisia, joiden äidinkieli on suomi.

3 Päädyin varmuuden vuoksi keksittyihin nimiin, koska oikeat nimet eivät olleet tämän tutkimuksen kannalta olennaisia, vaikka niidenkin käyttöön haastatelluilta oli lupa. Kaikki haastatellut ovat saaneet informaatiota tutkimushankkeesta, ja he ovat antaneet kirjallisen suostumuksensa haastattelun tallentamiseen ja tutkimiseen.

TAULUKKO 1. Haastatellut.

Peitenimi	Äidinkieli	Sukupuoli, syntymävuosi
Matti	suomi	Mies, 1948
Aivar	viro	Mies, 1996
Salim	turkmeeni, arabia	Mies, 1992
Isra	thai	Nainen, 1979

Hyödynnän multimodaalista keskusteluanalyysia, jossa vuorovaikutuksen katsotaan rakentuvan kehollisesti, ja eleet, ilmeet sekä muut ei-sanalliset resurssit ovat mukana tarkastelussa (Harjunpää ym., 2020). Tarkastelen kuvauksia toimijuudesta vuorovaikutuksessa rakentuvina (Liebscher & Dailey-

O’Cain, 2011), ja analyysi kohdistuu siihen, kuinka haastatellut rakentavat toimijuuttaan suomenkielisessä yhteisössä moniäänisin kuvauksin ja mitä funktioita kuvauksilla on haastatteluvuorovaikutuksessa.

4 KESKUSTELUA VÄHEMMÄN SUOMEA OSAAVAN KANSSA

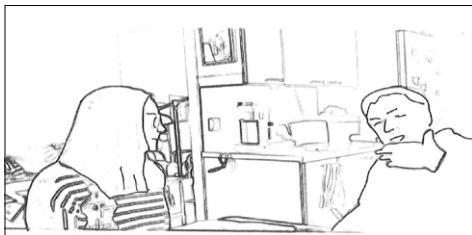
Tässä luvussa tarkastelen sitä, kuinka haastattelut kertovat toiminnastaan vähemmän suomea osaavan keskustelukumppanin kanssa. Haastattelussa kysyttiin muun muassa sitä, kuinka puhuja mahdollisesti muuttaa puhetapaansa puhelukumppanin taustan mu-

kaan. Aina ei päädytä puhumaan kielitaitojen eroista, mutta näin tapahtuu esimerkiksi 1. Siinä suomea ensikielensä puhuva Matti kuvaa vuorovaikutustaan tyttärensä Italiasta kotoisin olevan puolison kanssa. Johdattelun jälkeen haastateltu tarjoaa monitasoisen kuvauksen toiminnastaan.

Esimerkki 1.

- 01 Haast: öö ootko huomannu että, joskus tietosesti
 02 muuttasit (.) puhetta.
 03 Matti: en ei ei [ei ei kyllä näillä mennää
 04 Haast: [ei tuu mitään sellasta.
 05 Matti: loppuu asti.
 06 Haast: ei nih hihihh [hehehh
 07 Matti: [t(h)ällä mennään,
 08 £ei tässä enää muutella mitää.£ .hh
 09 Haast: et entäs sitte jos (.) otetaan vaikka esimerkiks
 10 just tää .hhhhh
 11 tää tota *sun tyttären puoliso?
 *katse Matti →
 12 Haast: öö:::
 13 Matti: Alberto.⁴
 14 Haast: Alberto.
 nyökkää
 15 Haast: joo,* niin,
 →*
 16 Haast: .hh puhut sä hänelle ihan samalla tavalla.
 17 (0.7)
 18 Haast: kun vaikka, (0.3) natiiville [suomalai-
 19 Matti: [no eei tottakai
 20 sillon jos mä Albertolle ni (.) suomea puhun ku
 21 [mä yritän sitä suomea >sille koko ajan<
 22 Haast: [mm
 23 Matti: mä puhun vaa sillai niinku %melkei niinku,
 %käden heilautusta kolme kertaa ylös alas →
 24 .hhh*^{1.1} hhhh

⁴ Nimi muutettu.

Kuva 1.1

25 Matti: *^{1.2}painottaen näitä *^{1.3}sa*^{1.4}noi

Kuva 1.2

Kuva 1.3

Kuva 1.4

26 et kai sinä %sitten ymmärrät

→%käsi poskelle..... →

27 ja tuntuu joskus %alkaa niinku

%raapii kevyesti

28 naur[attaa et.

29 Haast: [mhmhm.

30 Haast: mm.

31 Matti: mite pitääks tolle %puhuu tällä lailla mutta

→%käsi leuan alle, hieroo →

32 tota [niin kai se sitten vaan on.

33 Haast: [hhe.

Aloitettaessa puheenaiheen käsittelyä Matti kiistää muuttavansa koskaan puhetapaansa ja hoitaa kielteisen vastauksen tuoman selityselvöllisyyden monisanaisesti. Haastattelija näyttää tulkitsevan vastauksen humoristisena (r. 6), ja Matti jatkaa selontekoaan toistaen samansuuntaisen sisällön hymyilevällä äänellä (r. 7–8). Haastattelija ei kuitenkaan päästä aihepiiriin käsittelyä, vaan esittää tarkan jatkokysymyksen. Se, että vastaamisen aloittaminen ja kysymyksen muotoilu pitkityy, voi kieliä siitä, että aiheeseen on vaikea päästä käsiksi. Aihepiiristä jatkaminen voi vaatia prosessointia, kun kielteinen ja jyrkkä vastaus on jo annettu. Haastateltu ei aloita vastaamista vielä ensimmäisissä mahdollisissa siirtymissä: hän voisi esimerkiksi jo tyttären puolison nimeä kysyttäessä ennakoita kysymystä ja lähteä selvittämään puhetapaansa, (r. 11), mutta Matti ei ota vuoroa kuitenkaan vielä silloinkaan, kun haastattelijan kysymys on syntaktisesti kokonainen (r. 16). Tauon (r. 17) jälkeen haastattelija jatkaa kysymyksen muotoilua. Syntyperäiseen viittaaminen suoraan (r. 18, *natiiville*) saa Matin ottamaan puheenvuoron yhtä aikaa haastattelijan aloittaman sanan (*suomalai-*) kanssa, ja hän kuvaa tässä tapauksessa puhettavan muuttamista selvänä (r. 19, *no eei tottakai*).

Kuvaillessaan puhetilanteita Matti mainitsee eksplisiittisesti sanojen painottamisen (r. 25), mutta myös esittää puhumisen tapaa: hän imitoi itseään painottamalla sanoja ja hidastamalla puhetempoa. Toimijuuden rakentamisessa alkuperäisen tilanteen jäljittely on keskeistä (Niemelä M., 2010, s. 3268). Puhuja voi rakentaa sitaatista entistä autenttisempaa imitoimalla puheen tuottamisen tapaa (Klewitz & Couper-Kuhlen, 1999). Matti elehtii kädellään puheen tahtiin, mikä

havainnollistaa puhetempoa ja painotusta (kuvat 1.1–1.3): käden heilautus tapahtuu kolme kertaa, ja käden liike korostaa erityisesti ilmauksia *painottaen* ja *sanoi* ('sanoja', ks. Niemelä M., 2010, s. 3262). Tämän jakson kontrasti muuhun puheeseen vahvistuu (r. 25), ja lisäksi korostuu sitaatiksi rakennetun puheen referoinnin alku (r. 26), jolloin kuitenkin liike alkaa jo hiipua (*beats*, McNeill, 2005, s. 40–41). Painottamisen lisäksi Matti käyttää yleiskielisiä muotoja jäljitellessään puhetapaansa (r. 26, *kai sinä sitten ymmärrät*; ks. Lappalainen, 2004, s. 307). Tässä olennaista ei ole se, missä varsinaisesti referointi alkaa tai päättyy vaan se, kuinka eleillä ja prosodially luodaan illuusio kuvatun tilanteen kielellisistä piirteistä. Esitys korostaa puhettavan erilaisuutta suhteessa hänen normaaliin tapansa puhua, mitä esimerkin jatko valottaa lisää.

Matti ryhtyy arvioimaan puhetapaansa ja arviointi näyttää kytkeytyvän kuvatun tilanteen kokemukseen, ei ainoastaan haastattelutilanteessa tapahtuvaan pohdintaan. Hän mainitsee suoraan huvittuneisuuden (r. 27–28, *joskus alkaa niinku naur[attaa et.]*), jolloin haastattelija naurahtaa samanaikaisesti (r. 29). Naurahtamisessa kyse voi olla siitä, että haastattelija osoittaa ymmärtävänsä haastatellun esittämän humoristisuuden, mutta ei kuitenkaan esitä omaa näkemystään asiasta (ks. Ruusuvuori & Tiittula, 2017, s. 59). Lisäksi Matti arvioi tällaisen puhettavan tarpeellisuutta (r. 31, *mite pitääks tolle puhuu tällä lailla*) ja vastaa itselleen hyväksyen varauksella toimintatapansa (r. 31–32, *mutta tota niin kai se sitten vaan on*). Hän käy näin omaa (aiempaa) sisäistä dialogiaan ääneen haastattelutilanteessa; omien ajatusten referointi osoittaa, että puhuja on toiminut harkiten ja tarkoituksella (ks. Couper-Kuhlen,

2007, s. 103). Eleen, käden siirtymisen poskelle ja kevyen raapimisen voi nähdä kuvastavan myös lievää hämmennystä tai epävarmuutta, jota hän sisällöllisestikin ilmaisee.

Esimerkki 2 on suoraa jatkoa edelliselle, ja

siinä haastattelija ja haastateltu summaavat ja täsmentävät Matin käyttämää puhetapaa tyttärensä puolison kanssa. Nyt ollaan selvemmin haastattelutilanteessa pohtimassa puhetapaa yleisesti:

Esimerkki 2.

34 Haast: niin ni[i eli eli niinku vähän (.)

35 Matti: [mm ei toi ilman muuta,

36 Haast: selkeä[mmin ja,

37 Matti: [kyllä. ilman [muuta.

38 Haast: [ehkä hitaammin,

39 Matti: vähän samal tavalla ku *^{2.1}ton selkokieliiset .h

**osoittava ele oikealla
kädellä*

Kuva 2.1

40 uutiset [on tuolla ni mitä on hyvä

41 Haast: [joo joo.

42 Matti: niiku kaikkien jotka täällä asuu ulkolaisten ni

43 .hh (ni) [niin kuunnella ja opetella koska siitä

44 Haast: [mm

45 Matti: saa sit tolkun. vähän samalla tavalla puhutaan

46 sitte,

47 Haast: mm.

48 (0.4)

49 Matti: Albin kanssa näist asioista.

50 Haast: joo.

Haastattelija tiivistää Matin kuvauksen: ensinnäkin hän tulkitsee tämän puhuvan *selkeämmin* ja saa tähän hyväksyvän ja painokkaan vahvistuksen (r. 37, *kyllä. ilman muuta.*). Seuraava haastattelijan summaus *hitaammin* sen sijaan tapahtuu yhtä aikaa haastatellun vuoron kanssa, ja näyttääkin siltä, että haastateltu ei reagoi siihen vaan aloittaa uuden kuvailujakson mainiten selkokieliset uutiset. Matti vahvistaa kuvaustaan viittaamalla kädellä todennäköisesti lähistöllä sijaitsevan television suuntaan (kuva 2.1); ele kytketty fyysiseen ympäristöön (ks. Goodwin, C., 2007), mutta samalla painottaa myös itse asiaa, mediassa kuultavaa selkokieltä, jonka haastateltu nostaa itse esiin. Hän rakentaa toimijuuden merkitystä yleisesti siten, että toteaa suomen kielen oppimisen tärkeäksi *kaikille* mainiten myös konkreettisen apuneuvon oppimiseen (r. 39–45). Selkouutisten

pääkohderyhmäksi mainitaan nykyään juuri maahanmuuttajataustaiset (Uotila, 2019, s. 319). Selkouutiset tarjoavat Matille itselleen puolestaan virallisen median taholta kommunikoinnin mallin, johon hän vertaa omaa puhettaan ja jolla hänen voi nähdä vahvistavan puhetapansa asianmukaisuutta. Samalla se lieventää aiemmassa katkelmassa esiintynyttä hämmennystä puhettavan sopivuudesta (r. 31–32). Matti ei kuvaa lainkaan puhekumpuninsa Alberton toimintaa.

Seuraavassa kokemuksiaan epäsymmetrisistä tilanteista kuvaa virolaistaustainen Aivar, joka on asunut Suomessa kuusi vuotta. Tapaus eroaa Matin kuvauksesta muun muassa siinä, miten siinä päästään aiheeseen eli ymmärryksen rakentamiseen. Käsittelen esimerkin kahdessa osassa. Ensin aihepiiri kartoitetaan yleisesti, ja Aivar tunnistaa tutun tilanteen, jossa on havainnut erilaisen kielenkäytön.

Esimerkki 3.

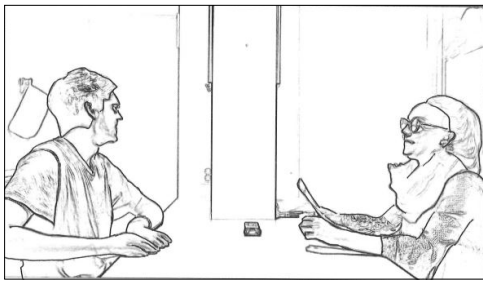
- 01 Haast: oot sä kiinnittäny huomiota, ei-äidinkielisten
 02 suomeen, eli sellasen jotka ei puhu äidinkielenä?
 03 miten se eroais sitte, sellasest jotka puhuu,
 04 (0.5)
 05 Aivar: [mm,
 06 Haast: [äidinkielenään suomea.
 07 Aivar: sis todellaki varsinki ihmiset jotka on jostai
 08 (.) Aafrikasta tai [jostai
 09 Haast: [joo.
 10 Aivar: nin ne,
 11 (0.3)
 12 Aivar: puhuu aika, .hhhhhhhhh
 13 (0.8)
 14 Aivar: sis niil on tää,
 15 (0.9)*^{3.1}
aivar katse ylös

Kuva 3.1

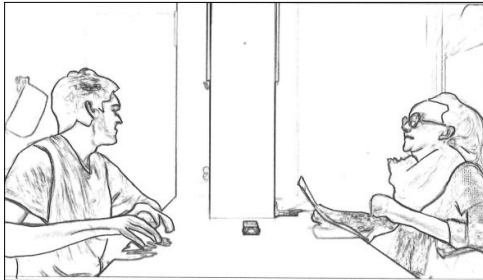
16 Aivar: mth

17 (0.6)*^{3.2} (0.5)

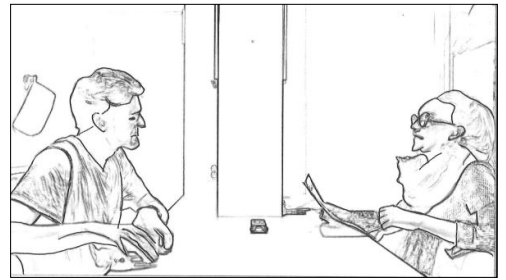

Kuva 3.2

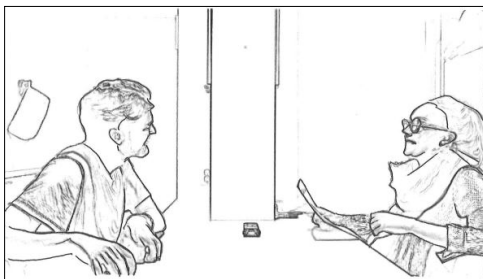
18 Aivar: jos mä sanon *^{3.3} ulkomaalaisten*^{3.4} murre.*^{3.5}
liikuttaa käsiään pöydällä

Kuva 3.3

Kuva 3.4

Kuva 3.5

- 19 Aivar: onks tää hyvä [hyvin sanot[*tu*,
 20 Haast: [mm, [joo?
 21 Aivar: [ehkä.
 22 Haast: [tai aks[entti.
 23 Aivar: [tai aksentti,
 24 Haast: [(--)
 25 Aivar: [nii just, ei *^{3.6}murre, aksentti just.

Kuva 3.6

- 26 (0.9)
 27 Aivar: nii, mutta, #ee# sis,
 28 (0.8)
 29 Aivar: mä oon, mä oon, iloinen ja onnellinen siitä
 30 et ne yrittää.
 31 Haast: mm,
 32 Aivar: puhuu suomee,
 33 Haast: joo.
 34 Aivar: ja se on tärkeitä.
 35 (0.4)
 36 Haast: °kyllä.°
 37 (0.3)

Esimerkissä Aivar neuvottelee ensin haastattelijan kanssa sopivasta ilmauksesta kuvaessaan ei-äidinkielisten suomea: hän ilmaisee oikopäätä tunnistavansa ilmiön, mutta sen kuvaamiseen hän joutuu hakemaan sanaa. Sanahaku tulee näkyväksi pragmaattisin elein (Streeck, 2009, s. 169; 173). Hän nostaa katseen ylös (r. 15) ja kääntää sen jälkeen kehonsa vasemmalle (r. 17, kuva 3.2), jolloin pohdinta ja epävarmuus tulevat näkyväksi

kehollisesti (ks. Matsumoto & Canagarajah, 2020, s. 252), eikä hän vielä tässä vaiheessa kutsu haastattelijaa mukaan sanahakuun (ks. Koshik & Seo, 2012). Tämän jälkeen Aivar vaihtaa jälleen asentoa ja liikuttaa kättään toiseen suuntaan kuin alleviivaten kysymyksen painokkuutta (kuvat 3.3–3.5). Hän kääntää katseensa haastattelijaan pyytäessään varmistusta käyttämästään ilmauksesta *ulkomaalais-ten murre* (r. 18–21). Haastatteliija tarjoaa sa-

nan *aksentti* (r. 22) mutta esittää sen varovasti myönnyttellen ja vaihtoehtoa ilmaisten (r. 20, *joo?*; r. 22, [*tai*] ja antaa näin ymmärtää, ettei *ulkomaalaisten murre* ole täysin mahdoton (ks. Eskildsen, 2019: 113). Kuvattessaan itseään heikommin osaavien suomen kielen käyttöä Aivarin oma kielenoppijuus tulee näkyväksi, koska hän itse tarjoaa vaihtoehtoa ja asettaa sen vastaanottajan hyväksyttäväksi (Koshik & Seo, 2012, s. 171). Aivar toistaa *aksentti*-sanan jo osittain samanaikaisesti haastattelijan kanssa (r. 23), mikä osoittaa hänen tunnistavan ja hyväksyvän sen. Lisäksi *murre*-sanan eksplisiittinen kieltäminen ja *aksentti*-sanan toistaminen viestivät, että haastateltu preferoi painokkaasti aksentti-sanan käyttöä (r. 25, *tai aksentti nii just, ei murre, aksentti, just.*). Vasemman käden ele samanaikaisesti on torjuva (kuva 3.6, ks. Streeck, 2009, s. 193–194), mikä näyttää lisäävän *murre*-sanan hylkäämisen painavuutta, mutta samalla sen voi tulkita aktiivisen vastaanoton merkkinä

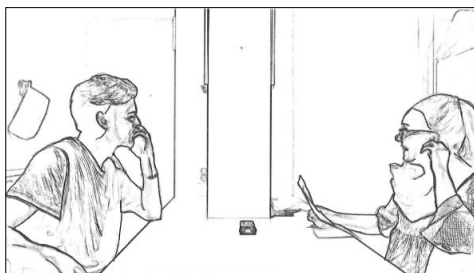
vahvistavan myös puhujan omaa toimijuutta korrektein ilmauksen käyttäjänä.

Tässä esimerkkikatkelmassa pohjustetaan varsinaista kommunikoinnin kuvausta: ilmiö tunnistetaan, Aivar liittyy kielellisen epäsymmetrian tietyn taustaiseen ryhmään, ja lisäksi hän arvioi suomen kielen käyttöä näissä tilanteissa vahvan positiivisesti (r. 29–32) ja asettuu näin arvioijan, paremmin osaavan asemaan. Matin tavoin hän myös arvioi suomen kielen merkitystä yleisemminkin (r. 34, *ja se on tärkeää.*). Vuorovaikutuksen tasolla suhteessa haastattelijaan hän puolestaan asettuu itse oppijan asemaan hakien tältä ilmausta sekä hyväksyen tämän ehdotuksen välittömästi, mitä myös *aksentti*-sanan toistaminen vahvistaa (ks. Eskildsen, 2019, s. 116–120).

Esimerkki 4 on suoraa jatkoa edelliselle katkelmalle, ja siinä haastattelija tiedustelee kielenkäytön piirteitä, jotka ovat leimallisia näille puhujille. Aivar tarkentaa kuvauksen omaan toimintaansa.

Esimerkki 4.

38 Haast: onks siel jotain, tuleeks >sul jotai< mieleen,
39 jotain piirteitä mitä tai sanoja mitä,
40 (0.9)*^{4.1}

Kuva 4.1

41 Haast: [kä- sanoo eri lailla ^tai käyttää eri
aivar ^kääntyy vasemmalle

42

tavalla.*4.2

Kuva 4.2

43 Aivar: [mmm. hmm hmm h- hmm.

44 (0.8)

45 Aivar: siis mä oon aika paljon näitä, mt ihmisiä jotka
46 on tull^u just tänä vuonna Afrikasta,*^kääntyy osittain haastattelijaan**□siirtää oikeaa**kättä □*

47 Aivar: [ja ja,

48 Haast: [joo.

49 Aivar: sis (.) periaattees kaikki sanat mitä ne käyttää
50 on vähä semmosia [et,

51 Haast: [eh

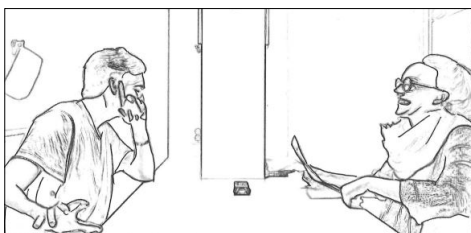
52 (0.2)

53 Aivar: hetkine,*4.3

ojentaa oikean käden sivulle

Kuva 4.3

54 (0.4)*4.4

aivar vasen käsi oikealle korvalle, kääntyy vasemmalle

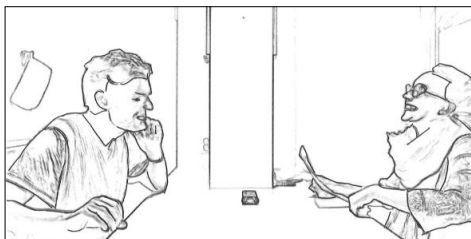
Kuva 4.4

55 Aivar: ahaa sä*^{4.5} sanoit tätä.*^{4.6}

käsi pois korvalta, oikean käden heilautus, suoristautuu

Kuva 4.5

Kuva 4.6

56 Haast: nii oke[i.

57 Aivar: [sitte.

vetää oikean käden pöytää pitkin kehonsa lähelle

58 Aivar: sillee.

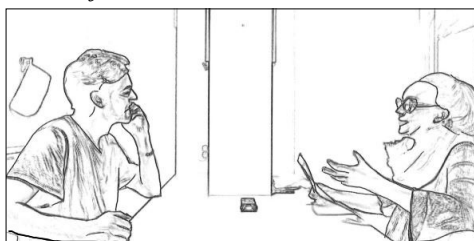
59 Haast: nhi.

60 Aivar: joo.

liikuttaa hartioitaan

61 Haast: onks se sit se %ään*^{4.7}tämine [vai,

%käsi ojentuu

Kuva 4.7

62 Aivar:

[ääntä[mine just,

63 Haast:

[joo.

64 Aivar: [just,

65 Haast: [joo.

66 Aivar: ja, just [nää niinku ää öö

67 Haast: [taivutus,

68 Aivar: [yy,

69 Haast: [aa? joo.

Haastattelijan tiedustelu erilaisista piirteisistä ja sanoista saa Aivarin hetkeksi pysähtymään ja demonstroimaan pohdintaansa (r. 41–43, kuva 4.2): ensinnäkin haastateltu kääntää päänsä pois jo haastattelijan vuoron aikana (r. 41, ks. Goodwin, M.H. & Goodwin, C., 1986), ja toiseksi hän tuottaa ketjun harkitsemista ilmaisevia interjektioita (r. 43; VISK § 856). Aivar palaa aiemmin mainitsemiinsa Afrikasta lähtöisin oleviin henkilöihin ja kuvaa tarkoittamaansa kielenkäytön piirrettä koko puhetta läpileikkaavaksi ilmiöksi viitaten sanoihin (r. 49, *sis (.) periaattees kaikki sanat*), ja lisäksi hän kuvaa tämän ryhmän yhtenäiseksi (r. 49, *mitä ne käyttää*; ks. myös edellisen katkelman r. 30, *et ne yrittää*). Tästä alkaa referointijakso, jolloin hän jatkaa kuvausta kehollisesti. Hän esittää tuottamansa korjausaloitteen (r. 53, *hetkine*,) ja samalla ojentaa oikean käden sivulle (kuva 4.3) kuin pysäyttääkseen keskustelun ongelmakohtassa (ks. Streeck, 2009, s. 193). Aivar vie vasemman käden oikealle korvalleen ja kumartuu eteenpäin esittäen tarkkaavaista kuuntelemista (r. 54, kuva 4.4). Sen jälkeen hän imitoi itseään tuottamalla ymmärrysehdotuksen *ahaa sä sanoit tätä* (r. 55). *Ahaa* kuvaa uuden tiedon vastaanottamista (ks. Koivisto, 2017), *tätä* viittaa hänen tuottamaansa ilmaukseen, jolla hän summaa puhekumppanin sanomaa (VISK § 722). Ymmärtämisestä ja tilanteen ratkaisemisesta kielii asennon palautuminen suoraksi, ja samalla käsi vetäytyy pois korvalta. Esityksellään, kehollisella performanssilla, puhuja luo itsestään tarkkaavaisen kommunikoijan kuvan; hän suuntautuu siihen, että pyrkii ymmärtämään toista. Sen jälkeen siirrytään takaisin haastattelutilanteeseen ja arvioimaan kielenpiirteitä, joista haastattelijä kysyi (r. 38–39) ja joista esitys lähti liikkeelle.

Haastattelijä tarjoaa nyt ääntämisen syyksi sille, että haastatellun on vaikea ymmärtää puheena olevia maahanmuuttajia (r. 61). Aivar hyväksyy heti haastattelijan tarkennuksen (r. 62), kuten myös esimerkissä 2 tapahtui, mutta toisen haastattelijan tarjoaman kieliopin tason, taivutuksen (r. 67), hän sivuuttaa ja jatkaa tarkentamalla ääntämisvaikeuksien kohteeksi suomen kielen etuvokaalit (r. 66–68, *nää niinku ää öö yy*,).

Sekä Matti että Aivar arvioivat suomen kielen käytön ja osaamisen tärkeäksi samalla kun havainnollistavat itseään imitoiden, kuinka keskustelevat suomea vähäisemmin osaavien henkilöiden kanssa ja osallistavat näitä keskusteluun. Aivar keskittyy kuvaamaan sitä, kuinka onnistuu ymmärtämään eri tavalla suomea puhuvia, Matti puolestaan kuvaa oman puhetapansa muuttamista ja erilaisuutta verrattuna normaaliin. Puhujat kuvaavat toimintaansa epäsymmetrisissä keskusteluissa sekä itse puhetta mukauttaen että toista kuunnellen, mutta eivät esitä sitä yksioikoisen helppona ja luontevana toimintana itselleen. Matti arvioi puhetapaansa myös esittämällä ajatuksiaan. Haastatteluaineiston kerroksisuus näkyy siten, että Matin tapauksessa puheenaieheeseen pääsy vaatii pidemmän neuvottelun ja Aivar puolestaan tukeutuu haastattelijan kielitaitoon pohjustaessaan heikommin suomea osaavien puhettavan kuvausta. Vuorovaikutuksessa haastattelijan kanssa kehollisuus ja tilanteen esittäminen vahvistavat viestiä ja lisäävät autenttisuutta, ja ne voivat myös auttaa kuvaamaan ilmiöitä, joille muuten on vaikea löytää sanoja.

5 KESKUSTELUA PAREMMIN SUOMEA OSAAVAN KANSSA

Tässä luvussa tarkastelen sitä, kuinka kaksi muuta haastateltua kertovat tilanteista, joissa ovat olleet vähemmän suomea osaavan roolissa. Ensin esimerkissä 5 Suomessa vain muutaman vuoden asunut Salim kuvaa vuorovaikutustaan suomea puhuvien kanssa. Ennen katkelmaa on ollut puhe siitä, ymmärtääkö haastateltu paremmin vanhoja vai

nuoria. Salim on kertonut puhenopeuden ja vieraiden sanojen tuottavan ymmärtämistä vaikeuksia, mutta huomio alkaa kohdistua iän sijaan siihen, kuinka hän on käsitellyt keskustelussa vieraita sanoja. Hän on juuri ennen tätä katkelmaa todennut, ettei tietyssä tilanteessa ymmärrä toista, joten hän joutuu kysymään sanotun merkitystä. Salim alkaa kuvailla, kuinka on ymmärtämistä vaikeuksien kautta omaksunut uuden sanan, *kämpä*.

Esimerkki 5.

- 01 Salim: jan, nyt, sama,
katse ylös
- 02 aa
katse haast →
- 03 ^koti on #nn#, ^kämpä.*^{5.1}
^oik. käsi sivulle^ylös kohti haast. →

Kuva 5.1

- 04 (0.4)
- 05 Haast: jo[o.
- 06 Salim: [minä en tiedä %mistä minä tiedän*^{5.2}
%vasen käsi eteen ylös →

Kuva 5.2

07 [kämpä on ko[^]oti.*^{5.3}

→[^]o

08 Haast: [heheheh

Kuva 5.3

09 Salim: o^hän %sano*^{5.4} käm%pä minä sanon mitä kä-

→o % vas. käsi

ojennus %

Kuva 5.4

10 kampaaja?

11 Haast: johho[hoho

12 Salim: [e- ei [^]kämpä [^]on [^]ko*^{5.5}ti.

[^]oik. käden syrjällä taputus pöytään

Kuva 5.5

13 Haast: £joo.£

Salim aloittaa esittämällä tiedon totena (r. 3, *koti on #nn#, kämppä.*), ja oikean käden liike avoimena ikään kuin tarjoilee uuden sanan (ks. Streeck, 2009, s. 186–187; Kendon, 2004, s. 248). Haastattelija reagoi pienen viiveen jälkeen (r. 5, *jo[o.*), mikä voi viestiä jonkinlaisesta ymmärtämisen ongelmasta – esimerkiksi siitä, että haastattelussa tämä on yllättävä käänne tai sana on hänelle ensin vaikeasti tunnistettava. Salimin vasemman käden nostaminen (kuva 5.2) korostaa erityisesti sen ihmettelyä, kuinka hänellä olisi voinut olla pääsy tähän sanaan (r. 6–7). Ihmettely viittaa haastattelun havaitsemaan erilaisten rekisterien vaikeuteen.

Haastattelija vastaanottaa Salimin vuoron nauraen (r. 8), minkä voi tulkita kannustavan kertomuksen jatkamiseen, sillä Salim aloittaa heti tämän jälkeen referoinnin: ensin toisen suulla (r. 9, *hän sano kämppä*), ja sitten omallaan (r. 9–10, *minä sanon mitä kä- kampaaja?*). Sanahakujen on esitetty näkyvän selvemmin kakkoskielisisissä keskusteluissa, joissa puhujat joutuvat jatkuvasti selvittämään kielellisiä ja kulttuurisia aukkoja (ks. Matsumoto & Canagarajah, 2020, s. 265).

Salimin esittämän samoja äänneitä sisältävän ymmärrysehdokkaan *kampaaja* merkitys on täysin toinen kuin kysymyksessä olleen uuden sanan. Toisen tuottaman sanan toisto on tyypillinen strategia kakkoskielisellet osoittaa sanan merkitys vieraaksi (ks. Lilja, 2010, s. 100–109, 279), mutta tässä on hie- man erilainen tapaus siksi, että referoitu toisto on virheellisesti tuotettu (vrt. mts. 172), sen merkitys muuttuu – Salim ehdottaa itselleen tuttua sanaa – ja se sisältää myös kysymyssa- nan. Kertomuksella näyttää olevan haastat- telutilanteessa viihdearvoa, ja esityksessä hu- moristinen puoli korostuu (ks. Lilja & Piirai-

nen-Marsh, 2018, s. 618). Tässä muistelun ja huumorin kohteena on ajankohta, kun Salim osasi vähemmän suomea. Muiden heikom- malle kielitaidolle ei ehkä olisi sopivaa nauraa haastattelussa, mutta oma toiminta on mah- dollista asettaa tällaiseenkin valoon ilman ongelmia ja käyttää sitä kerronnan resurssina.

Haastattelijan nauru (r. 11) viestii, että esi- tys on onnistunut. Salim siirtyy kuvatun tilan- teen maailmasta kuvaamaan nykyistä tietoaan sanan merkityksestä toteavalla väitelauseella, jota vahvistaa kieltoverbillä *ei (e- ei, kämppä on koti.* r. 12). Pöydän taputus sanojen tah- dissä antaa painokkuutta sanoille (kuva 5.5). Tämän lausuman avulla esiin nousee Salimin identiteetti haastattelutilanteen ajankohdas- sa osajana, joka on ottanut haltuunsa usein vaikeana koettua puhekielistä sanastoa (ks. Laakso, 2015). Referointi nostaa siis tehok- kaasti esiin kerronnan eri tasoja.

Viimeisessä esimerkissä Suomeen kahdek- san vuotta sitten Thaimaasta muuttanut Isra kuvaa tilannetta, jossa on toiminut puhetera- peutin kanssa ilman tulkkia. Vaikka toisaalla Isra toteaa, että tärkeät asiat pitää ymmärtää hyvin, hän ilmaisee tyytyväisyytensä haasta- van tilanteen kulkuun.

Esimerkki 6.

- 01 Haast: onks sitte sellasta, tilannetta että,
 02 että ois ollu vaikea ymmärtää (.) mutta,
 03 ei ei pysty (.) hakemaan tulkkia
 04 Isra: [aaa.
 05 Haast: [että se on joku
 06 (.) nopea tilanne jossain joka,
 07 Isra: joo,
 08 Haast: sit ei oo vaan ymmärtäny (.) tuleeks mieleen
 09 semmosta,
 10 Isra: joo (.) se (.) se tapatui minäkin vasa mula, ää
 11 joskus minun lapsi hän (.) hänellä on
 12 puheterapia?
 13 Haast: okei,
 14 Isra: ja siten eeei ole, tulkki tilaa (.) tilattu
 15 tulkkia,
 16 Haast: joo,
 17 Isra: ja hän kysyy (.) voiko sinä, +jutela mee,*6.1

+heiluttaa käsiä →

Kuva 6.1

- 18 (0.8)
 19 jutel+la (.) kanssa (.)+ ilma (.) tulki,
 →+,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,, + kädet sylissä
 20 Haast: joo.
 21 Isra: mä sanon, (0.7) vooih heh, *£miksi ei hh
 haast *leveä hymy →
 22 £mutta see se on vähän vaikea.£
 23 hän sanoo minä *^puuhun hitaa^mmin ja sitten ää,
 →*^heilautus oik.
 kädellä^
 24 jos et ee, ymmärrä mitään?

25 Haast: mm,

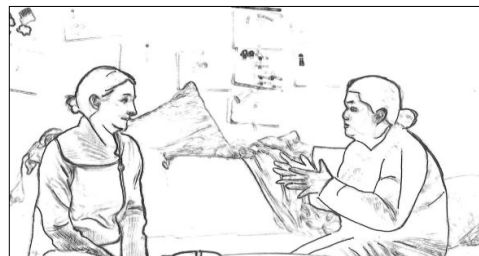
nyökyttää

isra avaa kämmenen

26 Isra: *^{6.2}sitten*^{6.3} (0.2) ky*^{6.4}sy. (.)^{6.5}

Kuva 6.2

Kuva 6.3

Kuva 6.4

Kuva 6.5

27 Haast: jo[o.

28 Isra: [sitten hän selittää.

29 .hh see tapahtui jo monta kertaa muttaa (.)

30 se on hyvä.

31 (0.7)

haast nyökyttää

32 Isra: siten mä +k(h)äytän *its(h)eh.+
+heiluttaa oik. kättä +

*haast nyökyttää *leveä hymy →*

33 Haast: joo,

isra keinauttaa kehoa taaksepäin

34 Isra: .hh joo.

kumartuu eteenpäin

35 £suomen kieltä£ jaa. (.) ee ja.*

→ *

36 ja ja pitää ymmärtää +mitä, toisen+ puhuu

+heiluttaa

käsiä+

37 ja +tarkottaa.+

+nostaa vähän

käsiä+

Isra kuvaa, kuinka suomen kielen puhumisesta ilman tulkkia on keskusteltu lapsen puheterapiatilanteessa. Kyseisissä tilanteissa vaihtoehtoa käyttää tulkkia ei ehkä ole ollut, mutta keskeisintä lienee se, että toimintatavoista on suoraan neuvoteltu. Aloitteen hän kertoo olleen puheterapeutin (r. 17–19), ja Isra on myöntynyt ehdotukseen, mutta esittänyt varauksen (r. 22, *Emutta see se on vähän vaikea.£*), jonka hän tässä ilmaisee hymyillen, kuin pahoitellen mahdollisia ongelmia. Sen voi nähdä myös korostavan Isran epävarmuutta suomenkielisessä tilanteessa. Puheterapeutti on esittänyt mukautuskeinonaan hitaamman puhutempon (r. 23), ja sen jälkeen Isra referoi tämän esittämää mahdollisuutta kysymiseen (r. 24, 26). Kysyä-verbin kohdalla (r. 26) haastateltu tekee painokkaan eleen (kuvat 6.2–6.5), minkä voi tulkita heijastavan kerrontatilanteessa ilmennyttä pyrkimystä ymmärtämisen turvaamiseen. Voi olettaa, että ammattinsa puolesta puheterapeutti hallitsee selkeän kommunikoinnin hyvin. Kysyminen voi helpottaa, kun toinen osapuoli on eksplisiittisesti tarjonnut siihen mahdollisuuden (ks. Kotilainen & Lehtimaja, 2019, s. 234). Katkelman eri äänet ja eleet korostavat tilanteen dialogisuutta.

Tilanteessa kokemastaan epävarmuudesta huolimatta Isra arvioi puheterapeutin kanssa tapahtuneen suomenkielisen toiminnan hyväksi (r. 30), koska saa käyttää suomen kieltä itse (r. 32–37). Kyse ei ole yksittäistapauksesta, vaan lapsen suomenkielinen puheterapiatilanne on toistunut monta kertaa. Positiivinen arviointi näkyy erityisesti rivin 32 vuorossa, sillä sitä korostavat myös samanaikainen nauru ja käsien liike (r. 32, *mä k(h)äytän its(h)eh.*) sekä haastattelijan leveä hymy, joka alkaa, kun Isra tuottaa nauraen sanan *itse* (ks.

Haakana, 2010). Samalla tavalla haastattelija vastaa haastatellun nauruun hymyillen tämän kuvatessa myöntymistään puheterapeutin ehdotukseen (r. 21). Haastattelija osallistuu monissa kohdissa myös nyökyttämällä (r. 25, 31, 32), minkä voi nähdä kannustavan puhujaa jatkamaan ja osoittavan vahvasti samanlinjaisuutta puheen kanssa (Goodwin, M.H. & Goodwin, C., 1992; Stivers, 2008). Se, että Isra kuvaa pärjäävänsä vaativassakin suomenkielisessä tilanteessa ilman välikäsiä, on saavutus, joka tehdään yhdessä näkyväksi. Tällainen kokemus on merkittävä askel suomenkielisessä toimijuudessa (ks. Scotson, 2020, s. 104).

Sekä Salim että Isra rakentavat itsestään kuvaa aktiivisina kielenkäyttäjinä, jotka uskaltavat myöntää puhelukomppanille vuorovaikutuksen ongelmat. Näin teki myös Scotsonin (2019, s. 122) tutkimuksessa aktiivista toimijuutta osoittanut oppija, kun taas samassa tutkimuksessa toisen aktiivisuus hiipui kokonaan, eikä tämä uskaltanut enää edes yrittää. Itselle heikommalla kielellä toimimisen edellytyksenä näyttää olevan se, että puhuja ei karta liikaa virheitä eikä häpeän tunne tai naurunalaiseksi joutumisen pelko ole liian suuri (ks. Galmiche, 2017; Scotson, 2019, s. 116). Tässä siis vähemmän suomea osaavien asemassa olleiden kertomukset toimivat myös muutuskertomuksen osana; kertoja näyttäytyy haastatteluhetkellä osaavampana tai kokenempänä suomen kielen käyttäjänä kuin aiemman tilanteen puhuja.

6 LOPUKSI

Olen tarkastellut sitä, kuinka osallistumista suomenkieliseen keskusteluun, toimijuutta, käsitellään haastattelussa. Artikkelissa käsiteltävänä oli neljän eritaustaisen suomen kielen

puhujan kokemukset. Haastatellut kuvasivat, kuinka he ovat pyrkineet rakentamaan ymmärrystä ja käyttäneet kieltä vaikeuksista huolimatta kielellisesti epäsymmetrisissä tilanteissa. Tutkimuksessa korostuu toimijuiden positiivinen puoli, selviytyminen (ks. Kalliokoski, 2019, s. 235–236).

Ensinnäkin tarkastelin sitä, miten haastatellut rakensivat toimijuuttaan kielellisesti epäsymmetrisissä tilanteissa multimodaalisesti ja moniäänisesti referoimalla. Lisäksi haastatellut arvioivat tilanteita eri tavoin, mikä osoitti heidän suhtautumistaan ilmiöön ja asemoitumistaan haastattelutilanteessa. Paremmiin osaavat kuvasivat keskusteluaan heikommin suomea puhuvien kanssa esittäen sanojen painottamista, kirjakielisyyttä ja tilanteen hidastumista. Näin luotiin kontrastia puhetaipojen välille. Matti referoi oman puhetapansa lisäksi omia ajatuksiaan kuvatussa tilanteessa ja osoitti epävarmuutta puheensa sopivuudesta, mutta siirryttäessä haastattelutilanteen hetkeen hän vahvisti arviotaan puhettavan sopivuudesta virallisilla selkouutisilla. Aivar esitti omaa tarkkaavaista kuuntelemistaan kielellisesti epäsymmetrisessä tilanteessa kuvatessaan yhden tuntemansa ei-äidinkielisten ryhmän puhetapaa, jonka erityispiirteeksi nousi erilainen ääntäminen. Haastattelutilanteessa hän asettui myös vähemmän osaavan rooliin suhteessa haastattelijaan, mutta ilmaistessaan iloaan ei-äidinkielisten suomen kielen käytöstä hän asemoitui puolestaan kieltä osaavamman arvioijan asemaan.

Vähemmän osaavan asemassa olleet esittivät kokemiaan kielellisesti haastavia tilanteita: Salim kuvasi uuden sanan haltuunottoa ja Isra puolestaan dialogiaan suomen kielen käyttämisestä puheterapeutin kanssa. Salimin esittämä merkitysneuvottelu toimi hu-

moristisena kertomuksena, jossa hän kutsui haastattelijan nauramaan omalle toiminnalleen. Esittämässään referoinnissa hän toisti kuulemansa sanan väärin, jolloin merkitys muuttui toiseksi. Haastattelutilanteeseen siirryttäessä kuvattu kertomus asettui uuteen valoon, kun Salim esiintyi puhekieltä osaavan roolissa, taustallaan kokemus suomen kielen variaatiosta. Isran referoima taas nosti esiin suoran keskustelemisen kielenkäytöstä, toisen osapuolen valitsemat keinot ja hänen oman epävarmuutensa kielitaidostaan kuvatussa tilanteessa. Haastattelutilanteessa hän puolestaan ilmaisi tyytyväisyyttään suoriuduttuun suomeksi monta kertaa ilman välikäsiä. Kuvatuissa tilanteissa molemmat olivat laajentaneet toimijuuttaan, ja he nostivat esiin myös osaamattomuutensa kielenkäyttäjinä (vrt. Scotson, 2018).

Vaikka luvussa neljä lähtökohtana oli osaavamman asema ja luvussa viisi vähemmän osaavan, osaamisen tilanteisuus ja häilyvyys näkyi monin tavoin. Paremmiin osaavan asemassa ollut ilmaisi epävarmuuttaan puhettavasta ja toinen asettui haastatteluvuorovaikutuksessa oppijan asemaan. Vähemmän osaavan kuvauksissa osaamattomuus näyttäytyi kertomisen resurssina ja molemmilla osana muutuskertomusta, joka osoitti edistymistä suomenkielisenä toimijana: vaikeana pidetyn puhekielen haltuunottajana ja ilman tulkkaa vaativassa tilanteessa suoriutujana, joka tunnistaa kielen käyttämisen merkityksen.

Moniäänisyys havainnollisti tehokkaasti eri tasoja kerronnassa. Esittämällä toimintaansa haastatellut siirtyivät tapahtumahetkeen; se paljasti jotain siitä, kuinka ihmiset ajattelevat kommunikoivansa ja mikä heidän mielestään on olennaista suomenkielisen puheen vastaanottajana tai tuottajana. Imitoimalla

haastatellut saivat kuvattua toimijuuttaan vivahteikkaasti, ilman täsmällistä sanallista sisältöäkin (ks. Clark, 2016). Haastattelijan rooli kertomuksen johdattelijana, vastaanottajana ja kertomaan kannustajana näkyi kaikista esimerkeistä.

Yleisemmin voidaan pohtia, että toimijuuden vahvistaminen vaatii etenkin tilan luomista keskusteluille, joissa tarvitaan enemmän aikaa asioiden käsittelyyn. Kohdekielisen keskustelun luomisen on todettu olevan erityisesti oppijan vastuulla (Scotson, 2020, s. 81), mutta on tärkeää huomata myös osaavamman rooli tienaukaisijana (Suni, 2008, s. 210). Kun kielitaidot ovat selvästi erilaiset, osaavamman puhelumppanin kärsivällisyys ja puheen mukauttaminen ovat tärkeitä (ks. Scotson, 2020, s. 104; Suni, 2008). Tässä aineistossa osaavamman toiminta näyttäytyi aktiivisena ja myönteisenä. Aiemmissä tutkimuksissa – tosin erilaisissa asetelmissä – on havaittu, että osallistujat voivat ilmaista negatiivisia tunteita, jos kokevat toisen puheen vaikeasti ymmärrettävänä ja tällöin tavallista enemmän työtä ja keskittymistä itseltäänkin vaativana (ks. Munro & Derwing, 1995, s. 302; Niemelä, H., 2019, s. 231–232). Kun tilanne on tuttu ja osapuolet kohtaavat useamman kerran, keskustelu lienee helpompaa, ja ainakin kolme haastateltua puhui juuri tällaisista toistuvista kohtaamisista (esimerkit 1–4 ja 6). Myös haastattelutilanteessa asioiden kuvaaminen hitaammin on luontevaa, kun haastattelija on orientoitunut kuulemaan haastatellun mielipiteitä. Erityisesti puhetilanteiden eroihin voisi olla hedelmällistä kiinnittää vastaisuudessa enemmän huomiota. Toisen tutkimuksen aiheeksi jää myös se, kuinka erilaiseen, ulkomaalaiseksi miellettyyn puhetapaan suhtaudutaan, vaikka sisällöllisiä ymmärrysongelmia ei olisikaan.

KIITOKSET

Kiitän vertaisarvioijia rakentavista kommentista käsikirjoituksen edeltävään versioon sekä LinBon tiimiä ja kaikkia muita, jotka ovat kommentoineet tutkimusta. Kiitokset myös haastatelluille sekä Sata suomalaista kielellistä elämäkertaa -hankkeelle aineistosta. Artikkelin on kirjoitettu Suomen Akatemian hankkeessa ”Kielellinen ja ei-kielellinen vuorovaikutus monikulttuurisessa arjessa”.

LÄHTEET

- Berger, E. & Pekarek-Doehler, S. (2015). Direct reported speech in storytellings: Enacting and negotiating epistemic entitlements. *Text & Talk*, 35, 789–813.
- Clark, H. H. (2016). Depicting as a method of communication. *Psychological Review*, 123, 324–347.
- Clark, H. H. & Gerrig, R. J. (1990). Quotations as demonstrations. *Language*, 66, 764–805.
- Couper-Kuhlen, E. (2007). Assessing and accounting. Teoksessa E. Holt & R. Clift (toim.), *Reporting talk: Reported speech in interaction*, (s. 81–119). Cambridge University Press.
- De Fina, A. & Georgakopoulou, A. (2012). *Analyzing narrative: discourse and sociolinguistic perspectives*. Cambridge University Press.
- Doerr, N. M. (2009). Investigating “native speaker effects”: Toward a new model of analyzing “native speaker” ideologies. Teoksessa N. M. Doerr (toim.), *The native speaker concept: Ethnographic investigations of native speaker effects*, (s. 15–46). De Gruyter.
- Eskildsen, S. W. (2019). Learning behaviors in the wild: How people achieve L2 learning outside of class. Teoksessa J. Hellermann, S. W. Eskildsen, S. Pekarak Doehler & A. Piirainen-Marsh (toim.), *Conversation analytic research on learning-in-action: The complex ecology of L2 interaction in the wild*, (s. 105–129). Springer.
- Galmiche, D. (2017). Shame and SLA. *Apples – Journal of Applied Language Studies*, 11, 25–53.
- Golato, A. (2012). German oh: Marking an emotional change of state. *Research on Language and Social Interaction*, 45, 245–268.
- Goldin-Meadow, S. & Alibali, M. W. (2013). Gesture’s role in speaking, learning, and creating language. *Annual Review of Psychology*, 64, 257–283.
- Goodwin, C. (2007). Environmentally coupled gestures. Teoksessa S. D. Duncan, J. Cassell & E. T. Levy (toim.), *Gesture and the dynamic dimension of language: Essays in honor of David McNeill*, (s. 195–212). John Benjamins.
- Goodwin, M. H. & Goodwin, C. (1986). Gesture and coparticipation in the activity of searching for a word. *Semiotica*, 62, 51–75.
- Goodwin, M. H. & Goodwin, C. (1992). Assessments and the construction of context. Teoksessa A. Duranti & C. Goodwin (toim.), *Rethinking context: Language as an interactive phenomenon*, (s. 147–189). Cambridge University Press.
- Gullberg, M. (2010). Gesture analysis in SLA and bilingualism research. *Second Language Research*, 26, 75–102.
- Haakana, M. (2010). Laughter and smiling: Notes on co-occurrences. *Journal of Pragmatics*, 42, 1499–1512.
- Harjunpää, K., Mondada, L. & Svinhufvud, K. (2019). Multimodaalinen litterointi keskustelunanalyysissa. *Puhe ja kieli*, 39, 195–220.
- Harjunpää, K., Niemi, J. & Sorjonen, M.-L. (2020). Keskustelunanalyysi ja vuorovaikutuslingvistiikka. Teoksessa M. Luodonpää-Manni, M. Hamunen, R. Konstenius, M. Miestamo, U. Nikanne & K. Sinnemäki (toim.), *Kielentutkimuksen menetelmiä I-IV*, (s. 896–941). SKS.
- Hippi, K., Lappalainen, H. & Nuolijärvi, P. (2020). Sata suomalaista kielellistä elämäkertaa hankkeena ja aineistona. Teoksessa K. Hippi, H. Lappalainen & P. Nuolijärvi (toim.), *Suomalaisten kielellistä elämää. Sata suomalaista kielellistä elämäkertaa -hankkeen satoa*, (s. 11–50). Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1465. SKS.
- Intke-Hernandez, M. (2020). *Maahanmuuttajaintien arjen kielitarinat: Etnografinen tutkimus kieliyhteisöön sosiaalistumisesta*. Väitöskirja. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto.
- Kalin, M. (1995). *Coping with problems of understanding: repair sequences in conversation between native and non-native speakers*. *Studia philologica Jyväskyläläisiä* 36. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.
- Kalliokoski, J. (2005). Referointi ja moniäänisyys kielenkäytön ilmiönä. Teoksessa M. Haakana & J. Kalliokoski (toim.), *Referointi ja moniäänisyys*, (s. 9–42). SKS.

- Kalliokoski, J. (2019). Monikielisen hallinnon asiantuntijan tie suomen kielen käyttäjäksi. Teoksessa L. Kotilainen, S. Kurhila & J. Kalliokoski (toim.), *Kielenoppiminen luokan ulkopuolella*, (s. 228–252). Tietolipas 262. SKS.
- Kendon, A. (1992). Some recent work from Italy on quotable gestures ('emblems'). *Journal of Linguistic Anthropology*, 2, 92–108.
- Kendon, A. (2004). *Gesture: visible action as utterance*. Cambridge University Press.
- Klewitz, G. & Couper-Kuhlen, E. (1999). Quote – unquote? The role of prosody in the contextualization of reported speech sequences. *Pragmatics*, 9, 459–485.
- Koivisto, A. (2017). Uutta tietoa vai oivallus? Eräiden dialogipartikkeleiden tehtävistä. *Viritäjä*, 121, 473–499.
- Koshik, I. & Seo, M.-S. (2012). Word (and other) search sequences initiated by language learners. *Text and Talk*, 32, 167–189.
- Kotilainen, L. & Lehtimaja, I. (2019). Kielenvaihto monikielisisissä kokouksissa – osallistujien kielitaito ja vuorovaikutuksen sujuva eteneminen. *Puhe ja kieli*, 39, 221–239.
- Kurhila, S. (2006). *Second language interaction*. John Benjamins.
- Laakso, S. (2015). Alkuvaiheen S2-oppijoiden käsityksiä puheen ymmärtämisen vaikeuksista ja kompensatiostrategioista. Teoksessa T. Jakonen, J. Jalkanen, T. Paakkinen & M. Suni (toim.), *Kielen oppimisen virtauksia. Flows of language learning*, (s. 91–112). AFinLAN vuosikirja. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA.
- Lappalainen, H. (2004). *Variaatio ja sen funktiot. Erään sosiaalisen verkoston jäsenten kielellisen variaation ja vuorovaikutuksen tarkastelua*. SKS.
- Lehtonen, H. (2015). *Tyylitellen. Nuorten kielelliset resurssit ja kielen sosiaalinen indeksisyys monietnisisessä Helsingissä*. Väitöskirja. Suomen kielen, suomalais-ugrialaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos, humanistinen tiedekunta. Helsingin yliopisto.
- Liebscher, G. & Dailey-O'Cain, J. (2011). Language attitudes, migrant identities, and space. *International Journal of Sociology of Language*, 212, 91–133.
- Lier, L. van (2007). Action-based teaching, autonomy, and identity. *Innovation in Language Learning and Teaching*, 1, 46–65.
- Lilja, N. (2010). *Ongelmista oppimiseen. Toisen aloittamat korjausjaksot kakkoskielisisessä keskustelussa*. Väitöskirja. Jyväskylä studies in humanities 146. Jyväskylän yliopisto.
- Lilja, N. & Piirainen-Marsh, A. (2018). Connecting the language classroom and the wild: Re-enactments of language use experiences. *Applied Linguistics, (advance access)* 40, 594–623.
- Lilja, N. & Piirainen-Marsh, A. (2019). How hand gestures contribute to action ascription. *Research on Language and Social Interaction*, 52, 343–364.
- Matsumoto, Y. & Canagarajah, S. (2020). The use of gesture, gesture hold, and gaze in trouble-in-talk among multilingual interlocutors in an English as a lingua franca context. *Journal of Pragmatics*, 169, 245–267.
- McNeill, D. (2005). *Gesture and thought*. Chicago.
- Mercer, S. 2012. The complexity of learner agency. *Apples – Journal of Applied Language Studies*, 6, 41–59.
- Miller, E. R. (2014). *The language of adult immigrants. Agency in the making*. Multilingual Matters.
- Munro, M. J. & Derwing, T. M. (1995). Processing time, accent, and comprehensibility in the perception of native and foreign-accented speech. *Language and Speech*, 38, 289–306.
- Niemelä, H. (2019). Oululaisopiskelijoiden käsityksiä maahanmuuttajien puhumasta suomesta. Teoksessa H. Mantila, M. Saviniemi & N. Kunnas (toim.), *Oulu kieliyhteisömä*, (s. 200–251). Tietolipas 261. SKS.
- Niemelä, M. (2010). The reporting space in conversational storytelling: Orchestrating all semiotic channels for taking a stance. *Journal of Pragmatics*, 42, 3258–3270.
- Rampton, B. (1990). Displacing the 'native speaker': Expertise, affiliation, and inheritance. *ELT Journal*, 44, 97–101.
- Ruuska, K. (2020). *At the nexus of language, identity, and ideology: Becoming and being a highly proficient second language speaker of Finnish*. Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto.

- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (2017). Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja*, (s. 22–56). Vastapaino.
- Scotson, M. (2018). Korkeakoulutettujen maahanmuuttajien kielivalinnat vuorovaikutuksessa. Teoksessa J. Koponen, L. Kokkonen, E. Kostiainen & I. A. Virtanen (toim.), *Prologi: puheviestinnän vuosikirja*, (s. 44–59). Prologos ry.
- Scotson, M. (2019). Suomen kielen käyttämiseen liittyvät tunteet, käsitykset ja toimijuus. *Apples: Journal of Applied Language Studies*, 13, 107–129.
- Scotson, M. (2020). *Korkeakoulutetut kotoutuvat suomen kielen käyttäjinä. Toimijuus, tunteet ja käsitykset*. Jyu Dissertations 271. Jyväskylän yliopisto.
- Seyfeddinipur, M. & Gullberg, M. (2014). From gesture in conversation to visible action as utterance. Teoksessa M. Seyfeddinipur & M. Gullberg (toim.), *From Gesture in Conversation to Visible Action as Utterance: Essays in honor of Adam Kendon*, (s. 1–12). John Benjamins Publishing Company.
- Stivers, T. (2008). Stance, alignment, and affiliation during storytelling: When nodding is a token of affiliation. *Research on Language & Social Interaction*, 41, 31–57.
- Streeck, J. (2009). *Gesturecraft. The manufacture of meaning*. John Benjamins.
- Suni, M. (2008). *Toista kieltä vuorovaikutuksessa. Kielellisten resurssien jakaminen toisen kielen omaksumisen alkuvaiheessa*. Väitöskirja. Jyväskylä studies in humanities 94. Jyväskylän yliopisto.
- Uotila, E. (2019). Selko Suomessa – selkokielen kehitys ja sovelluksia. *Puheja kieli*, 39, 307–324.
- VISK = A. Hakulinen, M. Vilkuna, R. Korhonen, V. Koivisto, T. R. Heinonen & I. Alho 2004: Iso suomen kielioppi. Helsinki: SKS. Verkkoersio. Haettu 12.1.2022 osoitteesta <http://scripta.kotus.fi/visk> URN:ISBN:978-952-5446-35-7.

LITTEROINTIMERKIT

.	laskeva sävelkulku
,	tasainen sävelkulku
?	nouseva sävelkulku
↑	seuraava tavu lausuttu ympäröivää puhetta korkeammalla äänellä
<u>pu</u> hua	tavun painottaminen
[päällekkäispuhunnan alku
(.)	mikrotauko (alle 0.2 s)
en-	sana jää kesken
#ee#	nariseva ääni
°joo°	ympäröivää puhetta vaimeammin puhuttu jakso
(-)	sana, josta ei saatu selvää
(h)	naurua sanan sisällä
.hhh	sisäänhengitys
hhh	uloshengitys
£ £	hymyillen sanottu jakso
> <	ympäröivää puhetta nopeammin sanottu jakso

Multimodaalista toimintaa merkitty käyttäen seuraavia symboleja (ks. Harjunpää ym., 2019):

* *	kehollinen toiminta
+ +	merkitty kahden
^ ^	samanlaisen symbolin
% %	väliin
*→	toiminta jatkuu
→*	seuraavaan samanlaiseen symboliin saakka
<i>matti</i>	kehollisen toiminnan osallistuja merkitty marginaaliin, jos ei ole sama kuin puhuja
...	liikkeen valmisteluvaihe
»,»,»	liikkeen vetäytymisvaihe
*5.2	kuvakaappauksen tarkka kohta vuoron sisällä

CONSTRUCTING AGENCY IN INTERVIEW INTERACTIONS: ENCOUNTERS OF FINNISH SPEAKERS WITH ASYMMETRICAL LINGUISTIC RESOURCES*Kaarina Hippi, University of Oulu & University of Helsinki*

The article discusses participation in Finnish-language conversation among speakers with asymmetrical linguistic resources. The analysis examines video-recorded interviews of four participants. The interviewees describe their language use with an interlocutor who had either a weaker or stronger command of Finnish. The aim of the article is to gain a deeper understanding of agency in the described encounters where linguistic asymmetries were noticeable. The analysis focuses on the embodied communication present in the interviews as well as the different voices intertwined with the descriptions of asymmetrical interactions. In addition, the research sheds light on how the interviewees evaluate their actions.

Keywords: agency, Finnish as a second language, interaction, interview, polyphony

